

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางพัฒนาเมืองการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาสุขาภิบาลแม่สาย ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของเมือง
2. องค์ประกอบของเมือง
3. เทคนิคการวิเคราะห์ศักยภาพ (Potential Surface Analysis : PSA)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมชายแดนที่มีผลต่อการย้ายถิ่น
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดน

2.1 ความหมายของเมือง

จากการศึกษาของ จารุวรรณ อารงเกียรติ (2530) (อ้างใน เจษฎา สุวดีทิ, 2538 : 8 – 10) ได้กล่าวว่า คำว่าเมือง มีผู้ให้ความหมายไว้หลายด้าน ทั้งด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและด้านผังเมือง โดยสรุปความหมายของเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

Meadows (1975) ให้ความหมายของเมืองว่า ต้องมีสภาพความเป็นเมือง (Urbanism) และมีกระบวนการของความเป็นเมือง (Urbanization) โดยให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

สภาพความเป็นเมือง (Urbanism) คือ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเกิดมาจากปฏิริยาตอบโต้ระหว่างกระบวนการทางวิชาการ และกระบวนการทางสังคม เป็นรูปแบบที่มีอยู่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

- 1) เป็นที่รวมของคนหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ
- 2) มีแรงงานที่เชี่ยวชาญเฉพาะประเภทอยู่ในระดับสูง
- 3) มีกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่การเกษตร
- 4) เป็นตลาดทางด้านเศรษฐกิจ
- 5) เป็นที่มีปฏิริยาตอบโต้ ระหว่างการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการต่าง ๆ กับ การอนุรักษ์วัฒนธรรม
- 6) เป็นที่มีพัฒนาการของความก้าวหน้าทางวิชาการและศิลปะ
- 7) เป็นศูนย์กลางโครงสร้างของรัฐบาล

กระบวนการของความเป็นเมือง (Urbanization) คือ กระบวนการซึ่งเกิดขึ้นดังนี้ คือ

- 1) คุณค่าของเมืองถูกแผ่ขยายออกไป
- 2) มีการเคลื่อนย้ายของประชากรออกจากชนบทสู่เมือง
- 3) รูปแบบของพฤติกรรมถูกเปลี่ยนแปลงให้มีลักษณะเหมือนคนเมือง

คำรบลักษณะ สุรัสวดี (2524) ให้นิยามของคำว่า เมือง คือ สถานที่ซึ่งมนุษย์มาตั้งถิ่นฐานเพื่อรวมกันดำเนินการของกันและกัน จนมีลักษณะสามารถพึ่งกันเองจนทดแทนสิ่งที่ขาดของกันและกัน จึงต้องอยู่ใกล้กันจนเกิดมีศูนย์กลางติดต่อหรือศูนย์กลางเมือง ย่านที่พักอาศัยสิ่งเอื้ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ระบบสาธารณูปโภค ระบบสาธารณสุข การก่อบังคับในการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและระบบเศรษฐกิจ อันเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนในวงกว้างของชุมชนเมืองนั้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของ เมือง หมายถึง แดน ประเทศ จังหวัด หรือเขต ซึ่งเป็นที่ตั้งชุมชนและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด กับทั้งได้มีคำอธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ถ้าเป็นเมืองใหญ่ หมายถึง เขตภายในกำแพงเมือง แต่โดยทั่วไปแล้ว เมือง หมายถึง พื้นที่ในเขตเทศบาลทั้งหมด

วรุดมิ หิรัญรักษ์ (2532) กล่าวในเอกสารการสอนชุดวิชา เศรษฐศาสตร์ภูมิภาคและเมืองของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไว้ว่า เมือง เป็นเขตชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น เมืองเป็นเขตที่มีความเจริญกว่าบริเวณรอบนอกที่เป็นชนบท ประชากรที่อยู่อาศัยอยู่ในเมืองส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพที่มีใช้เกษตรกรรม เมืองเป็นศูนย์กลางของการผลิต การจำหน่ายสินค้า และการบริการ ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของตลาดและปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เช่น แรงงานและทุน เมืองจึงเป็นศูนย์กลางของการคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การบริหาร การปกครอง และศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ และเมื่อพิจารณาในแง่ของการปกครอง เมืองจะต้องมีอาณาเขตที่แน่นอน เพื่อสะดวกแก่การปกครองและการให้บริการด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่ประชากรภายในเมืองนั้น เช่น การประปา การระบายน้ำเสีย การกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น

2.2 องค์ประกอบของเมือง

บังเอิญ เจริญสุข (2532) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของเมืองว่า เมืองควรประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- 1) จำนวนประชากร (Population) บริเวณที่เป็นเมือง ต้องมีจำนวนประชากรมากพอสมควรในแต่ละประเทศอาจกำหนดไว้แตกต่างกัน เช่น เดนมาร์ก กำหนดว่า เขตเมืองต้องมีประชากรไม่ต่ำกว่า 200 คน ไอร์แลนด์ ไม่ต่ำกว่า 300 คน ฝรั่งเศส ไม่ต่ำกว่า 2,000 คน สหรัฐอเมริกา ไม่ต่ำกว่า 2,500 คน กรีซ ไม่ต่ำกว่า 10,000 คน เป็นต้น

สำหรับประเทศไทย เมือง ในขอบเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดไว้ว่า ประชากรในเขตเทศบาลนครมีประชากรตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป เทศบาลเมือง มีจำนวนประชากร 10,000 คนขึ้นไป สำหรับเทศบาลตำบลไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ส่วนสุขาภิบาล มีจำนวนประชากร 15,000 คนขึ้นไป

2) ความหนาแน่นของประชากร (Density) เป็นการพิจารณาจำนวนประชากรต่อพื้นที่ที่อาศัยอยู่ โดยประเทศไทยได้กำหนดว่า เทศบาลนครและเทศบาลเมือง มีความหนาแน่นของประชากร 3,000 คนต่อตารางกิโลเมตร เทศบาลตำบลและสุขาภิบาลไม่ได้ระบุไว้ในกฎหมาย

3) ลักษณะการประกอบอาชีพ (Function) ของประชากรเมือง ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม และภาคการบริการ หรือขั้นทุติยภูมิและตติยภูมิ ซึ่งคอยให้บริการแก่คนในเมืองและคนในชนบทที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม หรือขั้นปฐมภูมิ เป็นผู้ผลิตสินค้าและอาหารเลี้ยงคนในเมือง

นอกจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว เมืองอาจมีองค์ประกอบอย่างอื่นอีก ได้แก่ การมีบริการสาธารณะที่เป็นการใช้เครื่องจักรกล (Mechanical Infrastructure) เช่น ระบบระบายน้ำ การกำจัดน้ำเสีย ระบบประปา เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของภาครัฐที่จะจัดทำให้ นอกจากนี้ เมืองต้องมีสัญลักษณ์แห่งความมั่นคง (A Symbol of Wealth) ซึ่งมักปรากฏให้เห็นทางกายภาพหรือสัญลักษณ์ประจำเมือง เช่น กรุงปารีสมีหอคอยไอเฟล นครนิวยอร์กมีเทพีเสรีภาพ นครซานฟรานซิสโกมีสะพานโกลเดน เกส เป็นต้น นอกจากนี้ เมืองจะต้องมีลักษณะการดำรงชีพอย่างเป็นระเบียบแบบแผน มีระเบียบ กฎเกณฑ์สำหรับยึดถือปฏิบัติ เป็นต้น

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุนันทา สุวรรณโณดม (2528) (อ้างใน วรขุฒิ หิรัญรักษ์, 2532) ได้ให้ความหมายของเมืองว่า โดยทั่วไปเมืองจะมีองค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นอาณาบริเวณพื้นที่ธรรมชาติส่วนหนึ่ง ซึ่งมีประชากรเป็นโครงสร้างพื้นฐาน
- 2) จำนวนประชากรที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในพื้นที่ มีขนาดและสัดส่วนต่อขนาดที่ดินในลักษณะที่ถือได้ว่า หนาแน่นหรือค่อนข้างหนาแน่น
- 3) มีขอบเขตที่แบ่งแยกพื้นที่ส่วนนี้ออกจากพื้นที่ชนบท โดยอาศัยกฎเกณฑ์ทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร การเมือง การปกครองหรือขอบเขตทางภูมิศาสตร์
- 4) ประชากรผู้อยู่อาศัยในพื้นที่มีวิถีการดำรงชีวิตในลักษณะคนเมือง อาทิ ในด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งบุคคลส่วนใหญ่จะต้องประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

2.3 การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนา

Potential Surface Analysis หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า PSA เป็นเทคนิคใหม่ที่ถูกคิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้วิเคราะห์ศักยภาพแห่งการพัฒนา (Development Potential) ของพื้นที่ ซึ่งได้สร้างขึ้นโดยคณะทำงานศึกษาอนุภาค Nottinghamshire and Derbyshire ในปี ค.ศ. 1969 และ 1970 ซึ่งเป็นเทคนิคเพื่อใช้คาด

ประมาณในการพัฒนาพื้นที่ส่วนต่าง ๆ และเพื่อสร้างกลยุทธ์ของผังทางเลือกได้หลาย ๆ วิธี เทคนิคนี้ ประกอบด้วยการนำเทคนิคของ Sieve Analysis มาใช้ แต่ได้เพิ่มเติมการให้ค่าทางคณิตศาสตร์ในบริเวณต่าง ๆ ของอนุภาคนั้นอย่างเป็นระบบ หรือกล่าวโดยย่อว่าเป็นเทคนิคสำหรับการประเมินศึกษาคัญภาพของพื้นที่ที่จะพัฒนา เพื่อกิจกรรมแต่ละกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยการแสดงวิธีการหาพื้นที่เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ อย่างง่ายและสามารถแสดงผลกระทบของสมมติฐานและวัตถุประสงค์ที่เปลี่ยนไป

หลักการของ PSA คือ การกำหนดปัจจัยต่าง ๆ ขึ้นมาแล้วให้ค่าความสำคัญของแต่ละปัจจัย จากนั้นนำค่าปัจจัยแต่ละตัวมารวมกันเพื่อหาที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมหนึ่ง ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของนโยบายในนโยบายหนึ่ง วัดค่าปัจจัยเหล่านี้และกำหนดค่าปัจจัยต่าง ๆ ลงในแผนที่ โดยมีขั้นตอนวิธีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดเป้าหมายของนโยบายต่าง ๆ
- 2) กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะสนองต่อนโยบายดังกล่าวข้างต้น
- 3) กำหนดตัวชี้ (Indices) ความสำเร็จของวัตถุประสงค์
- 4) ให้ค่าน้ำหนักวัตถุประสงค์ (Weighting of Objective)
- 5) กำหนดหน่วยที่จะใช้ในการศึกษา
- 6) รวบรวมข้อมูลบนระบบตาราง หรือที่จะคำนวณค่าของปัจจัยต่าง ๆ
- 7) ปรับข้อมูลเพื่อให้ค่าคะแนน โดยให้สะท้อนถึงการให้น้ำหนักวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง

(Normalization and Weighting System)

- 8) คำนวณค่าพื้นที่สุดท้าย (Final surface) จากข้อมูลที่รวบรวมขึ้นมาสำหรับตัวชี้แต่ละตัว

ในการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่โดยใช้เทคนิควิธี PSA ในการศึกษาครั้งนี้ มีหลักการเบื้องต้นประกอบด้วย

- 1) กำหนดพื้นที่ศึกษาโดยตีตารางกริด (Grid) ให้ครอบคลุมบริเวณพื้นที่ศึกษา
- 2) กำหนดปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นตัวกำหนดแหล่งที่ตั้งของกิจกรรม
- 3) วัดค่าปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวเลข
- 4) ปรับค่าเพื่อให้เป็นหน่วยหรือมาตรฐานเดียวกัน (Normalization)
- 5) ให้ค่าน้ำหนักปัจจัยแต่ละตัว (Weight)
- 6) แสดงค่าปัจจัยต่าง ๆ ลงแผนที่
- 7) นำค่าปัจจัยต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรมมารวมกัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ก. แผนการพัฒนาอำเภอแม่สาย

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ในส่วนของนโยบายการพัฒนาเมือง ได้กำหนดให้จังหวัดเชียงรายเป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาคและเป็นชุมชนเมืองชายแดนของภูมิภาคด้วย โดยมีอำเภอแม่สาย เป็นชุมชนเมืองชายแดน ที่มีบทบาทในด้านการค้าระหว่างชายแดน และจากแผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย ได้กำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์และแผนลงทุนจังหวัดเชียงราย (ยุทธศาสตร์ 5 เชียง) โดยมีเป้าหมายให้จังหวัดเชียงราย "เป็นศูนย์กลางการพัฒนา" เชื่อมโยงกับเมืองสำคัญที่อยู่ในเขตอนุภูมิภาค ได้แก่ เชียงราย-เชียงใหม่-เชียงตุง-เชียงรุ่ง-เชียงทอง (หลวงพระบาง) โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาไว้ 3 ทิศทาง คือ (สำนักงานอำเภอแม่สาย, 2541)

- 1) การพัฒนาให้เชียงรายเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคม การค้า และการศึกษา ใน 4 ประเทศลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน
- 2) การพัฒนาท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 3) การพัฒนาการเกษตร และอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก

ดังนั้น อำเภอแม่สายจึงได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอประจำปี 2543 ตามแผนความต้องการของจังหวัด โดยมีลักษณะเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกพื้นที่ในเขตอำเภอ และยึดหลักแนวทางพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล กระทรวง ทบวง กรม และจังหวัด ตลอดจนจรรยาบรรณปัญหา ความต้องการในระดับหมู่บ้าน ตำบล พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่นที่อยู่ในอำเภอในการจัดทำแผนได้แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี แผนพัฒนาอำเภอประจำปี และแผนปฏิบัติการอำเภอประจำปี โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อแสดงแผนงาน/โครงการพัฒนาอำเภอที่มีความสอดคล้องและสามารถสนองตอบจุดหมาย และแนวทางพัฒนาอำเภอ 5 ปี
- 2) เพื่อเสนอกิจกรรม-งาน-โครงการ ในการสนองตอบนโยบายของจังหวัด กระทรวง ทบวง กรม และรัฐบาล รวมทั้งปัญหาเร่งด่วนของอำเภอ
- 3) เพื่อเป็นการเตรียมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในด้านองค์ประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
- 4) เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนความต้องการของจังหวัดประจำปี

ในด้านนโยบายของแผนพัฒนาอำเภอแม่สายได้กำหนดไว้ดังนี้คือ เพื่อแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นจากการขยายเมือง ตลอดจนผลกระทบจากการพัฒนาแผนงานของจังหวัด เชียงรายและนโยบายของรัฐบาล และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาอำเภอในภาพรวมเพื่อการพัฒนาทุกด้าน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลปัญหา ข้อจำกัด และศักยภาพ โอกาสของอำเภอ ซึ่งมีทิศทางการพัฒนา อำเภอทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้ แผนพัฒนาอำเภอดังกล่าว ยังได้กำหนดทิศทางการพัฒนาและจุดหมายของอำเภอในการพัฒนาด้านต่าง ๆ รวม 7 ด้าน ดังนี้

- 1) สาขาการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่
  - การปรับปรุงระบบจราจร
  - การปรับปรุงระบบระบายน้ำ
  - การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภค สาธารณูปการ
  - การพัฒนาบริการของรัฐ
  - การพัฒนาระบบการส่งออก-นำเข้าสินค้าระหว่างประเทศ
- 2) สาขาการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและผังเมือง ได้แก่
  - การจัดวางผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง
  - การปรับปรุงระบบขยะ สิ่งปฏิกูลในเขตชุมชนเมือง
  - การปรับปรุงระบบบำบัดน้ำเสียในเขตชุมชนเมือง
  - การกำหนดเขตควบคุมสิ่งแวดล้อมและมลพิษในเขตชุมชนเมือง
- 3) สาขาการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ได้แก่
  - การปรับปรุงด้านบริการท่องเที่ยว
  - การปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ
  - การบริการนำเที่ยว
  - การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนักท่องเที่ยว
- 4) สาขาการพัฒนากิจการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อส่งออก ได้แก่
  - การพัฒนาอาชีพและรายได้
  - การส่งเสริมการเกษตรและปศุสัตว์แผนใหม่
  - การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อส่งออก
  - การพัฒนาฝีมือแรงงาน
  - การส่งเสริมการลงทุนและตลาด
- 5) สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้แก่
  - การยกระดับคุณภาพและยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน

- การส่งเสริมสุขภาพของประชาชน
  - การแก้ไขปัญหา
  - การรณรงค์เพื่อลดอุบัติเหตุ
- 6) สาขาการบริหาร การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่
- การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารและการปกครอง
  - การพัฒนาอาชีพของประชาชนตามแนวชายแดน
  - การพัฒนาองค์กรประชาชนตามแนวชายแดน
  - การรักษาแนวเขตระหว่างพรมแดนไทย-พม่า
  - การพัฒนาระบบกำลังสำรอง
  - การฟื้นฟู บำบัดผู้ติดยาเสพติด
  - การป้องกัน ปราบปรามยาเสพติด
- 7) สาขาการพัฒนาการศึกษาและศิลปวัฒนธรรมไทยล้านนา ได้แก่
- การส่งเสริมการจัดตั้งสถาบันการฝึกวิชาชีพ
  - การส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน
  - การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยล้านนา
  - การส่งเสริมเผยแพร่พระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ
  - การส่งเสริมการกีฬา

ข. เหตุผลในการพัฒนาอำเภอแม่สาย

จากสภาพโดยรวมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอแม่สายในระยะที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า อำเภอแม่สายมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ต่อไปในอนาคต จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองแม่สายได้นำมาพิจารณาศึกษาเพื่อกำหนดทิศทาง และแผนงาน โครงการพัฒนาเมืองที่สำคัญหลายโครงการ จากการศึกษาในครั้งนี้จึงแนวคิดเชิงเหตุผลสนับสนุนการพัฒนาเมืองแม่สาย ดังต่อไปนี้

ประการแรก เนื่องจากสภาพปัจจุบันของอำเภอแม่สาย พบว่า ได้ปรากฏปัญหาหลาย ๆ ด้านขึ้นในชุมชนเมืองแม่สาย เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาขาดพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว ปัญหาการระบายน้ำน้ำท่วม ปัญหามลพิษทางน้ำ ปัญหาการกำจัดขยะ ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรมและชุมชนแออัด ปัญหาความไม่เป็นระเบียบจากการตั้งวางสินค้า (หาบเร่แผงลอย) ปัญหาการใช้ที่ดินอย่างไม่เป็นระบบ ตลอดจนปัญหาความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง ทั้งในด้านรูปร่าง ลักษณะอาคารสิ่งก่อสร้างที่ไม่แสดงถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีส่วนทำให้เมืองด้อยคุณค่าลง จึงควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้แม่สายเป็นเมืองที่สวยงามน่าอยู่ มีการจัดวางผังเมืองอย่างเป็นระบบ มีความเป็นระเบียบ เพื่อ

ให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและนักลงทุน อันจะส่งผลให้มีการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

ประการที่สอง อำเภอแม่สายเปรียบเป็นประตูอินโดจีน ด้วยศักยภาพและความได้เปรียบของที่ตั้งที่มีเขตแดนติดต่อกับเมืองท่าซีเหล็กของเมียนมาร์ ซึ่งได้มีการติดต่อทำการค้าขายแดนกับไทยมาเป็นเวลานาน ดังนั้นท่าซีเหล็กจึงเป็นด่านการค้าที่สำคัญระหว่างไทย-เมียนมาร์ เป็นด่านที่มีการส่งออกสินค้าที่มีมูลค่าสูงที่สุดของจังหวัดเชียงราย โดยในปี พ.ศ. 2536 มีมูลค่าการส่งออกรวม 1,100 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2540 มีมูลค่าสินค้าส่งออกรวม 2,605 ล้านบาท มีมูลค่าเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 136.8 (ด้านศุลกากรแม่สาย, 2541) แต่ถ้านับรวมการส่งออกที่ไม่เป็นทางการแล้วมูลค่าการส่งออกจะสูงกว่านี้อีกหลายเท่า ดังนั้น เมื่อมีการพัฒนาเมืองแม่สาย โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ระบบการนำเข้า-ส่งออกสินค้าระหว่างประเทศแล้ว ย่อมส่งผลให้การค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้เปรียบดุลการค้าเพิ่มขึ้น

ประการที่สาม อำเภอแม่สายมีศักยภาพความพร้อมทั้งทางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว ได้ส่งผลให้อำเภอแม่สายมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถปรับโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้ทันเพื่อรองรับการความเจริญจากการขยายตัวของเมืองได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมและเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอนาคต เมื่อจังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะอำเภอแม่สาย ถ้าได้มีการพัฒนาตามแผนยุทธศาสตร์และแผนลงทุนจังหวัดเชียงราย (ยุทธศาสตร์ 5 เชียง) จนเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ พาณิชยกรรม และการคมนาคมขนส่ง เต็มรูปแบบอย่างแท้จริงแล้ว ก็ยิ่งทำให้อำเภอแม่สายทวีความสำคัญมากขึ้นต่อกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแห่งนี้ ดังนั้นการพัฒนาเมืองในด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นเตรียมความพร้อมรองรับไว้ล่วงหน้าแล้ว ยังเป็นการสร้างภาพพจน์และแรงจูงใจกระตุ้นให้นักลงทุนเกิดความสนใจเข้ามาลงทุนเพิ่มมากขึ้น

ประการสุดท้าย จากการที่อำเภอแม่สายมีความพร้อมด้วยปัจจัยต่าง ๆ หลายด้านส่งผลให้อำเภอแม่สายมีโอกาสที่สำคัญ อาทิ โอกาสการเป็นศูนย์กลางคมนาคมระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงตอนบน อันประกอบด้วย ประเทศสาธารณรัฐเมียนมาร์ สปป.ลาว และสาธารณรัฐประชาชนจีน โอกาสการเป็นเมืองหน้าด่านเปิดประตูการค้าขายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน โอกาสการขยายการท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน และโอกาสขยายฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมและการเกษตรเพื่อส่งออก โอกาสสำคัญดังกล่าวนี้จึงเหตุผลหนึ่งที่สนับสนุนให้มีการพัฒนาเมืองแม่สายต่อไป

2.5 งานวิจัยเกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมชายแดนที่มีผลต่อการย้ายถิ่น

Servin (1949) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเดินทางผ่านเขตแดนระหว่างประเทศ ของประชากรบริเวณชายแดนฝรั่งเศสกับเบลเยียม จากการศึกษาพบว่า ในปี ค.ศ. 1929 มีคนงานชาวเบลเยียม 10,219 คน เดินทางเข้าไปทำงานในบริเวณชายแดนประเทศฝรั่งเศส ต่อมาจำนวนคนงานกลับเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวน 18,810 คน ในปี ค.ศ. 1946 ทั้งนี้เนื่องมาจากการฟื้นตัวของโรงงานอุตสาหกรรมทอผ้า และความมั่นคงของเงินตราสกุลฟรังก์

Platt และ Bucking-Spitta (1958) ได้เสนอผลงานการศึกษาเกี่ยวกับ การรวมตัวทางด้าน การเมืองและเศรษฐกิจบริเวณพรแดนระหว่างประเทศเนเธอร์แลนด์กับเยอรมันนี ซึ่งมีเขตแดนผ่านพื้นที่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และเหมืองแร่ จากการศึกษาพบว่า สภาพภูมิประเทศของพื้นที่ทั้ง 3 มีลักษณะ ไม่แตกต่างกัน คือ มีลักษณะเป็น Polder ใกล้ทะเลเหนือ คือ บริเวณ Belling Wolde และ Wymeer บริเวณ ที่ราบลุ่มแม่น้ำ Rhine ล้วนมีขนาดการแบ่งพื้นที่ผลผลิตที่เหมือนกัน อาคารบ้านเรือนมีรูปแบบเหมือนกัน ส่วนโรงงานทอผ้าที่อยู่ทางตอนเหนือของแม่น้ำ Rhine รวมทั้งที่ Enschede และ Gronau นั้น ในระยะแรก เป็นโรงงานอุตสาหกรรมระหว่างชาติ ซึ่งเปิดดำเนินการก่อนที่จะมีการปักปันเขตแดน แดหลังจากที่ปักปันเขตแดนแล้ว บริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีแนวโน้มว่า ประชากรแต่ละประเทศมีความรู้สึกสำนึกถึงความเป็นชาติมากขึ้น แต่ก็ยังมีการเดินทางของคนงานผ่านเขตแดนอยู่เสมอ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1953 ประชากรที่อาศัยอยู่ บริเวณดังกล่าว มีความนิยมชมชอบประเทศเนเธอร์แลนด์ จึงมีชาวเยอรมันอพยพเข้ามาอยู่ในเนเธอร์แลนด์ มากกว่า ชาวเนเธอร์แลนด์อพยพเข้าไปอยู่ในเยอรมันนี ส่วนในบริเวณเหมืองถ่านหิน รอบ Kerkrade พบว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน การกระจายตัวของประชาชนเลย นอกจากนี้ Platt ยังกล่าวถึงลักษณะการรวมตัวทางด้าน การเมืองและเศรษฐกิจของบริเวณพรแดนไว้ว่า มีรูปแบบที่เหมือนกันทั้ง 2 ฝ่าย

Platt จึงสรุปไว้ว่า แม้ว่าลักษณะการรวมตัวขององค์กรบนพื้นที่ในบริเวณชายแดนจะมีลักษณะเหมือนกันก็ตาม แต่การรวมตัวขององค์กรแต่ละหน่วยทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ได้รับการพัฒนาเป็นระยะเวลาอันยาวนานเกี่ยวกับกิจกรรมของมนุษย์นั้น จะมีลักษณะที่แบ่งแยกให้เห็นได้อย่างชัดเจน ดังนั้น การแบ่งเขตแดนไม่ว่าจะเป็นทิศทางใด ย่อมจะกระทบกระเทือนถึงองค์กรเหล่านี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยเล็ก หรือไม่ก็ตาม

Dareau (1959) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของเขตแดนระหว่างประเทศในบริเวณชายแดนที่มี อิทธิพลต่อการพัฒนาการเกษตร ป่าไม้ และอุตสาหกรรม โดยทำการศึกษาในพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศ ฝรั่งเศสกับสวิตเซอร์แลนด์ ในบริเวณพื้นที่ที่เรียกว่า "Jura" ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของทะเลสาบ Neuchatel ซึ่งเป็นเขตเกษตรกรรมหลักเป็นแหล่งผลิตอาหารจำพวกนม ซึ่งพื้นที่นี้ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถือได้ว่าเป็น

หุงหญ้าระหว่างชาติ Dareau ได้ประมาณการณ์ว่า ชาวนาสวิสเป็นเจ้าของพื้นที่ประมาณ 400 เฮกเตอร์ในดินแดนฝรั่งเศส ขณะที่ชาวฝรั่งเศสเป็นเจ้าของที่ดิน 1,000 เฮกเตอร์ในดินแดนของสวิสเซอร์แลนด์ ดินแดนฝรั่งเศสนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในย่าน Les Verrieves และ La Brevine ซึ่งมีชาวสวิสอยู่อย่างเบาบาง หลังจากที่ได้ปรับปรุงเขตแดนใหม่แล้ว ชาวนาสวิสและฝรั่งเศสต่างก็ขายที่ดินที่อยู่นอกเขตแดนของประเทศตน เพราะความสำนึกในความเป็นชาติเพิ่มขึ้น การออกกฎหมายที่ดินและการปรับปรุงเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์มีปัญหา เพราะประเทศอยู่ในภาวะสงคราม ในระหว่างศตวรรษที่ 19 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ชาวนาฝรั่งเศสอพยพถอยออกจากทุ่งหญ้าตอนบนบริเวณชายแดนของฝรั่งเศส แล้วมารวมตัวกันอยู่ในบริเวณหุบเขา เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายตัวของชาวปศุสัตว์ ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในทุ่งหญ้าที่เป็นของฝรั่งเศส ในขณะที่มีการระงับการผลัดเนื้อและลูกวัวเนื้อ ขณะที่ผลผลิตเกี่ยวกับนมมีราคาแพงขึ้น ซึ่งในตอนนั้นทำเป็นอุตสาหกรรมหลักในบริเวณหุบเขาทั้งสองของชายแดนบริเวณนี้ การขยายพื้นที่ควบคุมของสวิสในพื้นที่ชายแดนเพิ่มมากขึ้นหลังจากที่เงินฝรั่งเศสมีค่าตกต่ำลงเมื่อเทียบกับเงินฟรังก์สวิสฯ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1

อย่างไรก็ตาม เมื่อวิกฤติการณ์ค่าเงินของฝรั่งเศสยังคงต่ำอยู่ ทำให้ชาวนาสวิสเข้ามาอยู่ในบริเวณชายแดนประเทศฝรั่งเศสมากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่สามารรถเพาะเลี้ยงปศุสัตว์ในดินแดนฝรั่งเศส ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าแล้วส่งผลผลิตไปขายในสวิสซึ่งมีราคาแพง ชาวพื้นเมืองฝรั่งเศสในหุบเขานี้ก็ไม่ได้รับประโยชน์จากการนี้มาก เพราะการเลี้ยงปศุสัตว์ของชาวสวิส จำนำอุปกรณ์และทุกสิ่งทุกอย่างเข้ามาจากสวิสเซอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. 1882 ได้มีการตกลงอนุญาตให้มีการซื้อ-ขายสินค้าเกษตรปลอดภาษีในอาณาบริเวณที่อยู่ในรัศมี 10 กิโลเมตรจากเส้นแบ่งเขตแดน

ในด้านป่าไม้ Dareau พบว่า ในศตวรรษที่ 18 ความแตกต่างเกี่ยวกับภูมิประเทศขึ้นอยู่กับกรมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ของแต่ละประเทศ ในระยะแรก ปริมาณป่าไม้ถูกกำหนดให้เป็นแนวกันชนระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับสวิส และมีการกำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า ในช่วงก่อนปี ค.ศ. 1750 ป่าไม้ในเขตแดนของฝรั่งเศสถูกตัดโดยผิดกฎหมายจากน้ำมือชาวสวิส แต่หลังจากปี ค.ศ. 1750 สถานการณ์กลับตรงข้าม ชาวฝรั่งเศสกลับทำลายป่าไม้ในเขตของสวิสมากขึ้น สวิสพยายามป้องกันป่าไม้ของตนจึงเกิดสงครามขึ้น ความขัดแย้งได้สิ้นสุดลงในขณะที่พื้นที่มีประชากรเพิ่มขึ้น การเก็บภาษีศุลกากรก็เข้มงวดขึ้นทั้งสองฝ่าย ปี ค.ศ. 1882 มีการประชุมเกี่ยวกับการศุลกากรใหม่ โดยให้อำนาจในการปราบปรามนักตัดไม้ข้ามแดน และยกเว้นภาษีไม้พื้นผานแดนในรัศมี 10 กิโลเมตรห่างจากชายแดน ต่อมาเงินของฝรั่งเศสตกลง จึงทำให้ชายสวิสได้เปรียบอีกครั้งหนึ่ง ป่าไม้ในเขตชายแดนฝรั่งเศสถูกพ่อค้าชาวสวิสกวาดซื้อเพื่อการค้ากำไร ทำให้พื้นที่ป่าไม้กลายเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ซึ่งภายหลังก็ขายให้กับชาวนาสวิสนั่นเอง ส่วนป่าไม้ในบริเวณชายแดนสวิสก็ยังคงอนุรักษ์อยู่โดยดีอย่างเดิม

การศึกษาของ Platt และ Dareau แสดงให้เห็นว่า เขตแดนระหว่างประเทศอาจจะแบ่งพื้นที่

โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์เฉพาะทางด้านวัฒนธรรม หรือเป็นการแยกการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ในที่สุดก็ยอมรับว่า แม้พื้นที่ชายแดนจะมีเอกลักษณ์ที่เหมือนกันอย่างหนึ่งก็คือ ดินแดนทั้งสองฝ่ายมักจะมี ความแตกต่างเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์มนุษย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ ต้องคำนึงถึงตัวแปรทางด้านเงินตรา ซึ่งจะช่วยอธิบายการเปลี่ยนแปลงบริเวณชายแดนได้ตัวหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เราอาจหาข้อสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมชายแดนที่มีผลต่อการย้ายถิ่นนั้น มีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นมาโดยตลอดคือ ค่าของเงินตราของทั้งสองประเทศ ซึ่งมีผลในรูปแบบดังนี้คือ ผู้ขายแรงงานมักจะอพยพจากประเทศที่มีค่าของเงินตราถูกกว่าไปยังประเทศที่มีค่าเงินสูงกว่า ขณะเดียวกัน นักลงทุนจากประเทศที่มีค่าของเงินสูงกว่านั้นจะพากันมาลงทุนในประเทศที่มีค่าของเงินต่ำกว่าตนนั่นเอง

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดน

ประสงค์ ชิงชัย (2522) ได้ศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง และอื่น ๆ บริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย โดยเฉพาะในแง่การเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจโดยทั่ว ๆ ไปของบริเวณพื้นที่ดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในแง่การพิจารณาวางแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนไทย โดยสรุปพบว่า สภาพเศรษฐกิจของบริเวณชายแดนไทยนั้นด้อยกว่าบริเวณชายแดนมาเลเซีย พิจารณาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมทั้งสองบริเวณแล้ว บริเวณพื้นที่ชายแดนมาเลเซียจะสูงกว่าบริเวณชายแดนไทยมากกว่า 3 เท่า นับว่าบริเวณชายแดนมาเลเซียมีเศรษฐกิจมั่นคงและเป็นผลให้รายได้ต่อหัวของมาเลเซียในแต่ละปีสูงกว่ารายได้ต่อหัวของไทยตลอดมา

Raj Bala และ Gopal Krishan (2524) ได้ศึกษาความเป็นเมืองบริเวณภูมิภาคชายแดนกรณีชายแดนอินเดียกับปากีสถาน ได้ข้อสรุปว่า ธรรมชาติและระดับความสำคัญของพรมแดนระหว่างประเทศจะขึ้นอยู่กับอายุของพรมแดน ลักษณะของภูมิภาคที่ถูกแบ่งและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง การเจริญเติบโตของความเป็นเมืองจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ชายแดนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากทั้งสองประเทศมีความขัดแย้งกันแล้ว จะมีผลทำให้นักลงทุนด้านอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ไม่มั่นใจในความปลอดภัยธุรกิจการค้า การบริการ หรือการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนในบริเวณชายแดนก็จะชะงักลง ส่วนนักลงทุนเก่าแก่ที่มีกิจการอยู่ในบริเวณนั้นก็พยายามหาที่ตั้งใหม่ที่มีความปลอดภัยมากกว่าเดิม จึงส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของเงินทุนพร้อมกับการอพยพของผู้ใช้แรงงานออกจากพื้นที่ชายแดนนั้น กิจกรรมต่าง ๆ ในเมืองจะหยุดชะงักลง เพราะไม่สามารถจะขยายพื้นที่บริการเข้าไปยังบริเวณชายแดนของอีกประเทศหนึ่งได้ ลักษณะการทรุดตัวของชุมชนเมืองนั้น เมืองใหญ่จะทรุดตัวลงมากกว่าเมืองเล็ก และเมืองอุตสาหกรรมจะขยายตัวช้ากว่าเมืองการค้า วิฤตติกาลเกี่ยวกับชายแดนจะมีผลกระทบมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับระยะห่างจากพรมแดนเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนย่อมจะได้รับผลกระทบกระเทือนมากกว่าเมืองที่อยู่ในรัศมีที่ไกลออกไป

มนตรี ศักดิ์เมือง (2527) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินของชุมชนเมือง ในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาชุมชนเมืองยะลา โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับภูมิภาคและระดับชุมชน ในระดับภูมิกษณนั้นได้ศึกษาถึงโครงสร้างทั่วไปของภูมิภาคในด้านภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และประชากร ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม จากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของภูมิภาคนี้ 2 ประการด้วยกันคือ ลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์ที่มีภูมิประเทศเป็นพรมแดนต่อเนื่องกันประเทศมาเลเซีย กับลักษณะพิเศษทางสังคมที่เป็นภูมิภาคที่มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นชุมกลุ่มใหญ่เหมือนประชากรในมาเลเซีย

ส่วนในระดับชุมชนนั้น ได้เน้นถึงลักษณะการใช้ที่ดินเป็นหลัก ในที่สุดได้เสนอปัจจัยที่ต้องคำนึงเพิ่มเติมในกระบวนการวางแผนสำหรับภูมิภาคนี้อีก 3 ประการ ได้แก่

1. การวางแผนภูมิภาค ต้องเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตที่ดีภายใต้วัฒนธรรมอิสลาม
2. จะต้องคำนึงถึงการแข่งขันเชิงพื้นที่กับภูมิภาคตอนเหนือของมาเลเซีย
3. จะต้องคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ

เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย มন্ত্রী ศักดิ์เมือง (อ้างแล้ว, 2527) ได้เสนอแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินในชุมชนเมืองยะลา โดยแยกเป็น 2 กลุ่มรูปแบบ ได้แก่

1. รูปแบบการใช้ที่ดินโดยส่วนรวม คือ ให้คงรูปแบบตามที่ผังเมืองเดิมวางไว้ โดยให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เหมือนกับชุมชนเมืองทั่วไปกลุ่มหนึ่ง
2. อีกกลุ่มหนึ่ง เป็นรูปแบบการใช้ที่ดินเฉพาะชุมชนอิสลาม โดยได้เสนอแนะให้สงวนที่ส่วนหนึ่งในชุมชน เพื่อการบริการต่อการดำรงชีวิตภายใต้วัฒนธรรมอิสลาม ด้วยการเน้นโครงสร้างทางกายภาพ และการบริการสังคม และให้มีการควบคุมไม่ให้มีกิจกรรมที่ขัดต่อทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม ซึ่งในการกำหนดพื้นที่ชุมชนอิสลามนั้นก็ด้วยการพิจารณาจากการที่มีชาวมุสลิมเกาะกลุ่มอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นเป็นสำคัญ

อาแว ดูหาดา (2527) ได้เสนอ การศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเมืองชายแดนภาคใต้ : ศึกษากรณีเทศบาลตำบลสุโงโก-ลก โดยได้ศึกษาถึงสภาพพื้นฐานทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในแง่สังคม และเศรษฐกิจระหว่างชายแดนไทยและมาเลเซีย ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบทางด้านเศรษฐกิจและสาธาณูปโภคพื้นฐานของสองพื้นที่ดังกล่าวด้วย ซึ่งได้ข้อค้นพบสอดคล้องกับผลการศึกษาของมนตรี ศักดิ์เมือง ทั้งในแง่ลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของภูมิภาคและเงื่อนไขเบื้องต้นในการวางแผน และจากการศึกษาของอาแว ดูหาดา ยังพบว่า บริเวณชายแดนไทยและมาเลเซียมีความผูกพันทางด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น แต่สภาพทางด้านเศรษฐกิจและการบริการสาธาณูปโภคขั้นพื้นฐานโดยทั่วไปนั้น เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ชายแดนมาเลเซียมีความมั่นคงและมีความ

พร้อมมากกว่าไทย จากสภาพดังกล่าว ทำให้ภูมิภาคนี้มีปัญหาเฉพาะหลายปัญหา เช่น ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดน ปัญหาการแข่งขันเชิงพื้นที่กับประเทศมาเลเซีย เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติทั้งสิ้น

ส่วนการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลสุโขทัย มีลักษณะการใช้ที่ดินที่พัฒนาขึ้นโดยเอกชนเป็นหลัก มีการขยายตัวทางด้าน การบันเทิงเริงรมย์เป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับมาเลเซีย ลักษณะทางด้านสังคมวัฒนธรรม ความปลอดภัย ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีต่อกัน พร้อมกันนั้นก็ได้อธิบายให้เห็นปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนที่แคบเกินไป เนื่องจากมีการทุ่มเทการลงทุนด้านธุรกิจการบันเทิงเริงรมย์เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูงมาก เพราะบริเวณนี้ยังไม่มี การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเท่าที่ควร และการวางแผนพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลสุโขทัยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย นั้น ควรเน้นให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและวัฒนธรรมบริเวณลุ่มแม่น้ำโก-ลก เป็นส่วนประกอบ

นิสากร วิทย์ปรีชากุล (2533) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทของโครงข่ายทางสังคมในการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในประเทศมาเลเซีย : กรณีศึกษาหมู่บ้านจะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานจากบ้านจะรังเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเกิดขึ้นเนื่องจากมีการเชื่อมโยงของโครงข่ายทางสังคมในชุมชนต้นทางและชุมชนปลายทาง ทั้งนี้เพราะผู้เคลื่อนย้ายจะไม่ถูกตัดขาดจากชุมชนต้นทางโดยสิ้นเชิง พวกเขา ยังคงมีความผูกพันและรักษาความสัมพันธ์ไว้ได้